جشنواره تئاتر ایرانیان لندن؛ میان تنوع هنری، محدودیت‌های تولید و ضرورت گسترش مخاطبان

نگاهی انتقادی به جشنواره تئاتر ایرانیان لندن (TIYAFEST 202) و چشم‌انداز یک رویداد مستقل

اصغر نصرتی

جشنواره تئاتر ایرانیان لندن به مدیریت داریوش رضوانی، از ۳ تا ۵ اکتبر ۲۰۲۵ در تئاتر King Alfred Phoenix در لندن برگزار شد. این جشنواره طی سه روز، ۱۱ برنامه شامل هشت اثر نمایشی و سه برنامه موسیقی زنده را ارائه کرد و میزبان بیش از ۱۰۰ هنرمند و عضو گروه‌های فنی، اجرایی و تولید از بریتانیا، اروپا و کانادا بود.

حضور در هر سه روز جشنواره فرصتی برای مشاهده تنوع آثار و بررسی چگونگی ارتباط میان تئاتر، موسیقی و مخاطب فراهم می‌کرد. آنچه در این دوره جلب توجه می‌کرد، تنها تنوع برنامه‌ها نبود، بلکه تلاش برخی گروه‌ها برای استفاده خلاقانه از فضای اجرا و یافتن راه‌هایی برای نزدیک‌تر شدن به تماشاگران نیز بود. بااین‌حال، محدودیت‌های فضای اجرا و مشکلات زمان‌بندی نشان داد که تنوع هنری به‌تنهایی برای شکل‌گیری تجربه‌ای منسجم کافی نیست و به برنامه‌ریزی دقیق اجرایی نیاز دارد.

«شب عالی» به امید بازکشت به صحنه

نخستین برنامه فستیوال «شب عالی» کاری از مهدی اکبری بود. و ی در این نمایش سعی بر آن داشت تا روایتی نمایشی از سرکذشت بازیگری مغصوب حکومت تصویری زنده ارائه دهد. در فراز و نشیب این روایت که چندان هم یک دست نبود، سرکذشت مردی را می بینیم که از حافظه‌ی خود همه نقش‌های بازی شده را بازگویی و در مواردی واگویی می‌کند اما هنوز نمی‌داند به چه گناهی او را از صحنه کنار گذشته‌اند. از آنجا که او عاشق صحنه است، حالا به عنوان نظافتچی دوباره تاتر برگشته است. سخن عشق بگو بدان سان که تو توانی!

«نبض در تاریکی»؛ صندلی در جایگاه یک پارتنر نمایشی

یکی از لحظات تأثیرگذار جشنواره در نمایش «نبض در تاریکی»، به نویسندگی هاله جلالی و یلدا فرمهر و کارگردانی هاله جلالی، رقم خورد. بازی یلدا فرمهر در نقش یک هنرمند، به‌ویژه در صحنه‌هایی که با یک صندلی همچون یک پارتنر نمایشی تعامل می‌کرد، از بخش‌های قابل‌توجه اجرا بود.

این انتخاب، صندلی را از یک شیء ساده صحنه‌ای فراتر می‌بُرد و آن را به عنصری در رابطه نمایشی شخصیت با جهان پیرامونش تبدیل می‌کرد. در چنین موقعیتی، توانایی بازیگر در ایجاد رابطه‌ای باورپذیر با یک شیء بی‌جان اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کرد؛ رابطه‌ای که بدون حضور یک بازیگر دیگر نیز می‌توانست توجه مخاطب را به خود جلب کند.

حضور نمایشگاه عکس‌های آن هنرمند و یک عکاس در صحنه نیز در شکل‌گیری فضای نمایش نقش مهمی داشت. این عناصر بصری به مخاطب کمک می‌کردند تا جهان شخصیت را نه‌فقط از طریق دیالوگ‌ها، بلکه از

طریق تصویر و چیدمان صحنه نیز دنبال کند. ترکیب بازی، اشیای صحنه و تصاویر از نقاط قوت این اجرا بود و به شکل‌گیری فضای خاص آن کمک می‌کرد.

«در اتاقی از آنِ خود نمی‌گنجم»؛ روایتی عاطفی با همراهی موسیقی زنده

نمایش «در اتاقی از آنِ خود نمی‌گنجم»، به طراحی و کارگردانی داریوش رضوانی و با بازی مهرنوش خرسند و مینا قیصری، از دیگر اجراهای قابل‌توجه جشنواره بود. بار عاطفی روایت و حضور موسیقی زنده، دو عنصر مهم در شکل‌گیری تجربه این نمایش بودند.

تقابل مادر و دختر و بحث‌ها و مشاجرات آن‌ها درباره زندگی، زمینه‌ای برای شکل‌گیری لحظات حساس عاطفی فراهم می‌کرد. رابطه این دو شخصیت در مرکز روایت قرار داشت و تنش میان آن‌ها موقعیت‌هایی می‌ساخت که مخاطب را با پیچیدگی‌های عاطفی رابطه‌شان روبه‌رو می‌کرد.

موسیقی زنده و دکلمه در فاصله میان صحنه‌ها نیز به ساختن فضایی روایی و احساسی کمک می‌کرد. این بخش‌ها صرفاً وقفه‌ای میان صحنه‌های نمایشی نبودند، بلکه به حفظ پیوستگی عاطفی اثر کمک می‌کردند و به مخاطب فرصت می‌دادند تا با فضای داستان ارتباط برقرار کند.

در این اجرا، موسیقی بخشی از تجربه کلی نمایش بود و در کنار متن و بازی بازیگران، در انتقال احساسات و تقویت فضای روایی نقش داشت. همین پیوند میان عناصر نمایشی و موسیقایی، این اثر را به یکی از اجراهای تأثیرگذار جشنواره تبدیل کرد.

«بازی آخر» نمایشی اخطار گونه درباره خطر سلطه دنیای مجازی بر روابط انسان‌ها

«بازی آخر» نمایشی بود سورئالیستی که از قابلیت چندرسانه‌ای در انتقال پیام ژرف خود به تماشاگران استفاده کرده بود. متن نمایش حاصل همکاری و همفکری فرشته وزیری نسب، کارگردان و دینا عبدوس، بازیگر و طراح پوستر آن بود. سامان بایون‌سا در برابر دینا عبدوس دیگر بازیگر این نمایش بود.

«بازی آخر» بعنوان یک نمایش چندرسانه‌ای از پروژکشن روی پرده، موسیقی هادی رحمانی، حرکات موزون بازیگران و عامل صدای بیرون از صحنه بهره برده بود. پیام نمایش را می‌توان در هشداری درباره خطر حاکمیت دنیای دیژیتال و شبکه‌های اجتماعی بر روابط انسانی و اتمیزه کردن جامعه خلاصه کرد.

«کافه پولشری»؛ خلاقیت در استفاده از فضای سالن

یکی از ایده‌های خلاقانه جشنواره در اجرای «کافه پولشری» دیده می‌شد. به‌جای استفاده متعارف از صحنه اصلی، اجرا در قسمت بار سالن شکل می‌گرفت و مخاطبان از همان لحظه ورود با نمایشی کوتاه مواجه می‌شدند.

این انتخاب، مرز میان فضای ورود و فضای اجرا را کم‌رنگ می‌کرد و مخاطب را پیش از آغاز نمایش اصلی وارد جهان اثر می‌ساخت. به این ترتیب، تجربه نمایشی از لحظه ورود به سالن آغاز می‌شد و تماشاگر به‌جای آنکه صرفاً منتظر شروع برنامه بماند، از همان ابتدا با یک موقعیت اجرایی روبه‌رو می‌شد.

این شیوه، شروع مناسبی برای روزهای جشنواره بود؛ زیرا از فضای موجود به شکلی متفاوت استفاده می‌کرد و ارتباط اولیه میان اجرا و مخاطب را شکل می‌داد. در شرایطی که جشنواره‌های مستقل گاهی با محدودیت امکانات و فضا روبه‌رو هستند، چنین انتخاب‌هایی می‌توانند به فرصتی برای خلاقیت تبدیل شوند.

«پاترونوس»؛ فضاسازی برای مخاطبان دنیای هری پاتر

نمایش «پاترونوس»، به نویسندگی و کارگردانی مهرسا رهنما، با دکور و فضاسازی مرتبط با جهان هری پاتر، تجربه‌ای جذاب برای مخاطبان آشنا با این مجموعه فراهم می‌کرد.

طراحی فضای اجرا، به‌ویژه برای علاقه‌مندان به شخصیت‌ها و جهان داستانی هری پاتر، جذابیت ویژه‌ای داشت. استفاده از یک جهان داستانی شناخته‌شده، امکان ایجاد ارتباط اولیه با بخشی از مخاطبان را فراهم می‌کرد و نشان می‌داد که طراحی بصری چگونه می‌تواند در جلب توجه تماشاگر نقش داشته باشد.

این اجرا نمونه‌ای از تنوع رویکردهای ارائه‌شده در جشنواره بود؛ رویکردهایی که از روابط انسانی و موقعیت‌های عاطفی در برخی نمایش‌ها تا استفاده از جهان‌های داستانی آشنا در آثار دیگر امتداد پیدا می‌کردند.

نمایش «قرمه سبزی با تاپینگ آووکادو» گامی تابوشکنانه در جامعه ایرانی

این نمایش با نویسندگی و کارگردانی مهدی مهدی آبادی، با حضور مژگان ربیعی و بهناز طاهری به موضوع تابوشکنانه رابطه عشقی بین دو زن می‌پرداخت. جسارت کارگردان و نویسنده این نمایش و دو بازیگر زن برای حضور در چنین نمایشی براستی ستودنی بود که مورد تقدیر تماشاگران هم قرار گرفت.

«گاو نقطه» نمایشی درباره ابهام در مرز بین حمایت و بهره کشی

«گاو نقطه» اثر مهرنوش خرسند، نویسنده نام‌آشنای ایرانی، به کارگردانی و بازیگری یوسف جمشیدیان ونقش آفرینی کمند پناه دیگر نمایش این جشنواره بود.

نمایش داستان دختر جوانی است که با ویزای دانشجویی برای رسیدن به رویاهایش راهی لندن می‌شود و برای امرار معاش در یک مغازه ایرانی مشغول کار می‌شود. در محیط کار با امکان سوء استفاده از سوی صاحب مغازه روبرو می‌شود. در برابر وسوسه راحت‌طلبی مقاومت می‌کند و راه دشوار ایستادن روی پای خود را می‌گزیند. نویسنده و کارگردان هر دو مرز ناروشن بین حمایت و بهره کشی را در این کار بخوبی ترسیم می‌کنند.

«شب عالی»، نمایشی تکنفری متکی به قدرت بازیگری

«شب عالی»، نمایشی بود تکنفره کاملاً متکی به متن و قدرت ایجاد ارتباط بازیگر. متن نمایش از ساختاری محکم و قوی‌ای برخوردار بود. نمایش درباره بیم و امیدهای طبقات کم درآمد و نگاهشان به

طبقات بالای جامعه بود. «شب عالی»، روایت انسان‌هایی بود که رویدادهای کوچک موجبات خوشنودی آنها را فراهم می‌کنند.

نویسنده، کارگردان و بازیگر این نمایش مهدی اکبری بود.

موسیقی؛ از آغاز جشنواره تا اختتامیه

موسیقی زنده یکی از عناصر مهم ساختار کلی جشنواره تئاتر ایرانیان لندن بود. آغاز جشنواره با اجرای گروه موسیقی و برنامه «ترانه‌های ماندگار»، شامل آثاری از ایرج جنتی عطایی، و پایان آن با اجرای گروه The Candies، به رویداد حال‌وهوایی متفاوت می‌داد و بر تنوع برنامه‌ها می‌افزود.

قرار گرفتن موسیقی در آغاز و پایان برنامه سه‌روزه، به جشنواره چارچوبی روشن می‌داد و مخاطبانی را نیز جذب می‌کرد که علاقه‌مند به موسیقی فارسی بودند. این ترکیب، یکی از نقاط قوت جشنواره محسوب می‌شد؛ زیرا در کنار آثار نمایشی، امکان تجربه گونه‌های دیگری از اجرای زنده را نیز فراهم می‌کرد.

تنوع برنامه‌ها به جشنواره کمک کرد تا مخاطبان با سلیقه‌های مختلف را در یک رویداد گرد هم آورد. بااین‌حال، چنین تنوعی زمانی به تجربه‌ای منسجم‌تر تبدیل می‌شود که ترتیب اجراها، فاصله میان برنامه‌ها و مدیریت زمان نیز با دقت کافی تنظیم شده باشد.

محدودیت فضا و مشکلات زمان‌بندی؛ چالش‌های یک جشنواره مستقل

در کنار نقاط قوت هنری، محدودیت فضای اجرا برای برخی گروه‌ها چالش‌برانگیز بود. امکانات و ابعاد فضای صحنه با نیازهای تمام اجراها یکسان نبود و این مسئله برای برخی گروه‌ها به مدیریت دقیق‌تر میزانسن، حرکت بازیگران و استفاده از فضای موجود نیاز داشت.

این موضوع اهمیت هماهنگی میان نیازهای هنری گروه‌ها و امکانات فنی محل برگزاری را نشان می‌دهد. در جشنواره‌ای با برنامه‌های متنوع، از اجراهای نمایشی تا موسیقی زنده، بررسی نیازهای هر گروه پیش از آغاز رویداد می‌تواند به کاهش مشکلات اجرایی کمک کند. انتخاب و آماده‌سازی فضای اجرا باید از مراحل اولیه برنامه‌ریزی و با توجه به ویژگی‌های هر اثر مورد توجه قرار گیرد.

مشکل دیگر در شب پایانی رخ داد؛ زمانی که به‌دلیل تأخیر در اجرای برنامه‌ها، مراسم اختتامیه با حدود ۴۵ دقیقه تأخیر آغاز شد. این تأخیر موجب نارضایتی برخی از مخاطبان شد و نشان داد که زمان‌بندی در رویدادی با چندین گروه اجرایی و برنامه متنوع، صرفاً یک موضوع اداری نیست، بلکه بخشی از تجربه مخاطب به شمار می‌رود.

مدیریت زمان در چنین رویدادی نیازمند پیش‌بینی فاصله کافی میان اجراها، هماهنگی با گروه‌های فنی و اجرایی و در نظر گرفتن زمان لازم برای تغییرات صحنه است. تأخیر در یک بخش می‌تواند بر بخش‌های بعدی تأثیر بگذارد و در نهایت، تجربه تماشاگرانی را که برای حضور در برنامه پایانی زمان مشخصی در نظر گرفته‌اند، تحت تأثیر قرار دهد.

اطلاع‌رسانی و ضرورت گسترش دامنه مخاطبان

یکی دیگر از موضوعات مهم در ارزیابی جشنواره، دامنه اطلاع‌رسانی و امکان جذب مخاطبان بیشتر بود. جشنواره تئاتر ایرانیان لندن بستری برای گردهمایی هنرمندان فارسی‌زبان از کشورهای مختلف فراهم کرد، اما گسترش این همکاری هنری می‌توانست با اطلاع‌رسانی گسترده‌تر در میان جامعه ایرانیان در سراسر بریتانیا و اروپا همراه شود.

تمرکز بیشتر تبلیغات بر لندن، امکان دسترسی بخشی از مخاطبان بالقوه در دیگر شهرهای بریتانیا و کشورهای اروپایی را محدود می‌کرد. برای رویدادی که یکی از ویژگی‌های آن حضور هنرمندان و گروه‌های بین‌المللی است، گسترش شبکه‌های ارتباطی، همکاری با رسانه‌های فارسی‌زبان و اطلاع‌رسانی زودهنگام می‌تواند در جذب مخاطبان جدید نقش مؤثری داشته باشد. تا جایی که می‌دانیم کیهان لندن تنها رسانه‌ای بود که از این رویداد هنری گزارش تصویری مفصلی تهیه کرد.

این موضوع به‌ویژه برای جشنواره‌های مستقل اهمیت دارد؛ زیرا منابع مالی و تبلیغاتی آن‌ها معمولاً محدودتر از رویدادهای بزرگ و تثبیت‌شده است. در چنین شرایطی، برنامه‌ریزی دقیق برای ارتباط با مخاطبان و استفاده از شبکه‌های هنری و فرهنگی موجود می‌تواند به افزایش دسترسی و تقویت جایگاه جشنواره کمک کند.

جشنواره تئاتر ایرانیان لندن۲۰۲۵ تجربه‌ای با ظرفیت رشد

جشنواره تئاتر ایرانیان لندن نشان داد که برگزاری یک رویداد چندروزه با حضور گروه‌های نمایشی و موسیقایی فارسی‌زبان از کشورهای مختلف، می‌تواند بستری برای تبادل تجربه و همکاری هنری فراهم کند. تنوع آثار، خلاقیت در استفاده از فضای اجرا در «کافه پولشری»، فضاسازی «پاترونوس» و لحظات تأثیرگذار در نمایش‌هایی چون «نبض در تاریکی» و «در اتاقی از آنِ خود نمی‌گنجم»، از جنبه‌های قابل‌توجه این دوره بودند.

در مقابل، محدودیت‌های فضای اجرا، تأخیر در برنامه پایانی و ضرورت گسترش اطلاع‌رسانی، چالش‌هایی بودند که برای دوره‌های آینده نیازمند توجه جدی‌اند. پاسخ به این چالش‌ها مستلزم برنامه‌ریزی دقیق‌تر، هماهنگی بهتر میان گروه‌های اجرایی و تقویت ارتباط با مخاطبان در خارج از لندن است.

اهمیت یک جشنواره مستقل تنها به تعداد اجراها یا هنرمندان حاضر در آن محدود نمی‌شود؛ استمرار فعالیت، کیفیت ارتباط با مخاطب و توانایی ایجاد شرایط مناسب برای گروه‌های هنری نیز در شکل‌گیری جایگاه بلندمدت آن نقش دارند. از این منظر، تجربه جشنواره تئاتر ایرانیان لندن را می‌توان تلاشی برای ایجاد بستری مشترک میان هنرمندان فارسی‌زبان دانست؛ تلاشی که برای ادامه و گسترش آن، توجه هم‌زمان به کیفیت هنری و مدیریت اجرایی ضروری است.

چرا جشنواره تئاتر ایرانیان لندن در سال ۲۰۲۶ برگزار نشد؟

پس از برگزاری دوره ۲۰۲۵، این پرسش مطرح می‌شود که چرا جشنواره تئاتر ایرانیان لندن در سال ۲۰۲۶ برگزار نشد و آیا برگزارکنندگان برنامه‌ای برای بازگشت آن دارند؟

تیم برگزارکننده جشنواره، به سرپرستی داریوش رضوانی، کارگردان و تهیه‌کننده TIYAFEST، و ندیم ندیمی بعنوان سردبیر جشنواره، سارا نوبخت، مدیر روابط عمومی و شهریار قدوسی، دستیار تهیه‌کننده و مدیر تولید جشنواره، در توضیح این تصمیم اعلام کرد:

> «پس از برگزاری دوره ۲۰۲۵، برنامه‌ریزی برای دوره بعدی جشنواره را آغاز کرده بودیم؛ اما با توجه به شرایط ایران، تصمیم گرفتیم جشنواره را امسال برگزار نکنیم. اکنون برنامه‌ریزی دوره آینده را از سر گرفته‌ایم و قصد داریم آن را با چند ماه تأخیر، در سال ۲۰۲۷ برگزار کنیم.»

تیم برگزارکننده اعلام کرده است که جزئیات و زمان دقیق برگزاری دوره آینده، پس از تکمیل برنامه‌ریزی‌ها منتشر خواهد شد.

برگزارکنندگان امیدوارند TIYAFEST در سال ۲۰۲۷ بازگردد و بار دیگر فرصتی برای گردهمایی هنرمندان فارسی‌زبان و ارائه آثار متنوع نمایشی و موسیقایی فراهم کند. بازگشت جشنواره همچنین فرصتی خواهد بود تا برگزارکنندگان از تجربه‌های دوره پیشین بهره بگیرند و با توجه بیشتر به برنامه‌ریزی اجرایی، امکانات فنی و ارتباط با مخاطبان، زمینه مناسب‌تری برای فعالیت گروه‌های هنری فراهم آورند.

اکتبر ۲۰۲۵